

[B] **KRONIEKEN DIE KREUNEN ONDER HUN
GEWICHT. TWEE ROMANS VAN
SIMONE LENAERTS**

Simone Lenaerts (1947, Antwerpen) is als schrijfster niet aan haar proefstuk toe. Eerder al vertaalde ze toneelwerk voor het Raamtheater en maakte ze reisbijdragen voor de krant *De Morgen*. Ze is daarnaast nauw betrokken bij het artistieke werk van haar echtgenoot Jan Vanriet¹ en droeg historische hoofdstukken bij tot het boek *Mode in de Lage Landen, België* (1989). In 2008 verscheen haar romandebuut *Zeewater is zout, zeggen ze*, waarvoor Lenaerts in 2009 de Debuutprijs kreeg in Vlaanderen.

Zeewater is zout, zeggen ze is het verhaal van een verscheurd arbeidersgezin in het Antwerpen van de jaren vijftig. Raymond Lahaut, een hardleerse communist, trekt elke dag naar het werk. Zijn vrouw Rika, van Nederlandse komaf, laaft zich thuis aan haar kapotte dromen over een hartstochtelijk bestaan. Rosa, hun schrandere dochter van tien, trekt zich dan weer op aan haar leerkracht en aan spelletjes met kinderen in de straat. Het is een wereld van oppervlakkigheid en tweestrijd tussen het katholicisme en het communisme. Een Vlaanderen dat nog net niet verkaveld is en dat nog volop herstelt van de Tweede Wereldoorlog.

Het boek telt nauwelijks drie echte hoofdpersonages, en toch wemelt het er van andere stemmen die de roman een filmisch karakter geven. Dat het gezin onafwendbaar op een crisis afstevent, blijkt uit het grote contrast tussen wat er gezegd en wat er gedacht wordt. Raymond, die ondanks alles probeert de echtelijke vrede te bewaren, begroet zijn vrouw na de werkdag: “Voilà. Dag zoet. Wat een hondenweer,

mijn broekspijpen plakken tegen mijn benen.” Rika, die hem heimelijk minacht, denkt: “Het ligt op het puntje van mijn tong: hou toch op met je zoet, zoet, met je gezanik”, maar begroet hem uiteindelijk met het brave: “Goeieavond, Raymond.”

Die voortdurende confrontatie stuwt het verhaal voort, net als de zoetsappige dialectwoordenschat (het Nederlandse accent van de moeder, de Antwerpse uitspraak van de vader) en de trefzekerheid waarmee Lenaerts een heel tijdvak neerzet (bijvoorbeeld de missiespaarpot, het vrolijk lachende, jaknikkende negertje, p. 21). De titel verwijst naar de stolp waarin de personages gevangen zitten en de onmogelijkheid om aan hun noodlot te ontsnappen. Dat het zeewater zout is, zullen ze nooit zelf kunnen proeven, ondanks een geplande reis naar zee. Nadat een vriendinnetje van Rosa vermoord wordt, valt het gezin helemaal uiteen.

Daar had de roman logischerwijs moeten eindigen. Maar volkomen overbodig voegt Lenaerts — na een ruime driehonderd bladzijden — nog een tweede, korter deel toe, waarin ze het reilen en zeilen van de personages na de crisis uiteenzet. Dezelfde kwaal treft ook de opvolger van de debuutroman, *Spinnenverdriet* (2009). In deze roman, die gebaseerd is op ware feiten, verwerkt Lenaerts haar ervaring als moreel consulente in verschillende strafinstellingen. Het boek is echter loodzwaar geconstrueerd. De lezer moet verdomd bij de pinken zijn om de verschillende losse draadjes aaneen te hechten.

Centraal in *Spinnenverdriet* staat het personage van Nelly Serneels, een vrouw uit een socialistisch gezin die absoluut kinderen wil en daarom trouwt met de eerste de beste: de ziekelijk egoïstische Alex, zelf een moederskindje. Na twee kinderen begint Nelly, uit pure emotionele armoede, een lesbische relatie met de marginale werkster Miranda. Samen met Miranda's schimmige broer Mike beramen ze een plannetje om Alex definitief uit de weg te ruimen. Langzaam wordt elk normbesef de kop ingedrukt. In de plaats komt waanzin. Het plan wordt amateuristisch uitgevoerd, het moordcomplot wordt ontdekt en Nelly verliest haar vrijheid én het hoederecht over haar kinderen.

Met *Spinnenverdriet* wilde Simone Lenaerts een moderne Griekse tragedie schetsen. Om de figuur van Nelly heen wordt een web geweven van verdriet en van verschillende andere menselijke emoties.

Het noodlot strekt zich zelfs uit tot in de volgende generatie. Nelly's derde en laatste kind, Samuël, wordt om het leven gebracht door haar twee andere kinderen. Zo nemen zij wraak voor de moord op hun vader. De spiraal van wreedheid is daarmee rond, maar dat wordt voor de lezer pas duidelijk wanneer blijkt dat een vriendin van een van beide moordenaars de dochter is van een vriendin van Nelly, Linda.

De mozaïek van stemmen die zo typerend was voor *Zeewater is zout, zeggen ze* vind je niet terug in *Spinnenverdriet*. De lezer wordt op sleeptouw genomen door een alwetende verteller, maar die laat het touw af en toe slap hangen. Wél bewijst Lenaerts opnieuw dat ze een uitstekende kroniekschrijfster is van de jaren vijftig en zestig. Dat valt vooral op in het begin van het boek, waar ze de manier van leven in dat tijdsbestek beschrijft. En, mooi detail: de eerste scène van het boek speelt zich af in een appartement aan zee, waar de personages uit haar eerste roman dus nooit geraakt zijn.

Zeewater is zout, zeggen ze en *Spinnenverdriet* tonen aan dat laat debuten ook zo zijn voordelen kan hebben. Lenaerts stopt tientallen jaren van levenservaring en wijsheid in haar romans, die jonge auteurs onmogelijk kunnen evenaren. Maar het lijkt wel alsof Lenaerts alle verhaalelementen en personages die ze tijdens haar leven heeft opgespaard, nu zo snel mogelijk uit haar pen wil toveren.

Dat vooral *Spinnenverdriet* loodzwaar opgebouwd is, valt ook andere literaire critici op. Zo schrijft Tom Van Imschoot in *Knack*: “Voor zover het boek een web vormt, buigt het ook door onder het gewicht van zijn constructie.” Ook de aanwezigheid van de verteller, die — soms knullige — weetjes in het rond strooit, staat de empathie in de weg: “Je merkt voortdurend de vertelster op, als de spinster die alle verhaaldraadjes manipuleert”, schrijft Van Imschoot. De jury van de Debuutprijs prees *Zeewater is zout, zeggen ze* in de eerste plaats omwille van het verfrissende taalgebruik en de aparte stijl. “Het is literatuur die een ode is aan de kracht en de macht van de taal”, staat in het juryrapport te lezen. En de mooie tijdschroniek die Lenaerts schrijft over de jaren vijftig, valt bij zowat heel literair Vlaanderen in de smaak. *Zeewater is zout, zeggen ze* lijkt dan ook een terechte winnaar van de

Debutprijs, al gebiedt de eerlijkheid te zeggen dat de lijst van vijftien genomineerden geen hoogvliegers bevatte.

DELPHINE SEGHERS

SIMONE LENAERTS, *Spinnenverdriet*, de Geus, Breda, 2009, 254 p.

SIMONE LENAERTS, *Zeewater is zout, zeggen ze*, de Geus, Breda, 2008, 411 p.

Noot

(1) ERIC RINCKHOUT, "De schoonheid van de gruwel. Schilder Jan Vanriet", in: *Ons Erfdeel*, jg. 52 (2009), nr. 2, pp. 122-131.
